

**Psykiska diagnoser i kontaktyrken
inom vård, skola och omsorg**

afa
FÖRSÄKRING

Om AFA Försäkring

AFA Försäkring ägs av arbetsmarknadens parter och har som uppdrag att administrera de kollektivavtalade försäkringarna. De ger trygghet och ekonomiskt stöd vid sjukdom, arbets-skada, arbetsbrist, dödsfall och föräldraledighet. Drygt fyra miljoner människor omfattas av minst en av våra försäkringar. Eftersom så många av de yrkesverksamma i Sverige omfattas av våra försäkringar strävar vi efter att varje arbetsplats ska vara så säker att ingen behöver skadas eller bli sjuk av sitt arbete.

Vi arbetar förebyggande

Totalt satsar arbetsmarknadens parter genom AFA Försäkring cirka 150 miljoner kronor per år på stöd till forskning och utveckling inom arbetsmiljö och hälsa. Det gör oss till Sveriges främsta anslagsgivare inom detta område. Resultaten av forskningen omsätts i praktisk handling genom förebyggande arbetsmiljösatsningar.

För att säkerställa att vi stödjer relevant forskning, analyserar vi statistik från de försäkringsfall som vi administrerar. Denna statistik hämtar vi ur vår skadedatabas som inrymmer information om 13 miljoner försäkringsärenden. Skadedatabasen ger oss stor kännedom om vilka skador och sjukdomar som är vanligt förekommande i olika sektorer och yrkesgrupper.

För att göra informationen tillgänglig för alla presenterar vi varje år aktuell statistik i vår återkommande arbetsskaderapport och fyra stycken delrapporter. Arbetsskaderapporten är mer generell medan delrapporterna belyser mer specifika områden, till exempel psykisk ohälsa som i den här rapporten.

Innehåll

Sammanfattning och slutsatser	4
Bakgrund.....	5
Om rapporten.....	6
Psykisk ohälsa och psykiska diagnoser	6
AFA Försäkrings skadedatabas och kompletterande statistik	6
Försäkringarna som är grunden för vår statistik.....	7
Yrkesindelning i rapporten	7
Risken att drabbas av en psykisk diagnos ökar i en snabbare takt.....	8
Kvinnor i åldrarna 36-45 har högst risk, men bland yngre ökar den mest.....	11
Reaktion på svår stress är en allt vanligare diagnos	13
Anställda inom socialtjänsten har högst risk att drabbas av långvarig psykisk ohälsa.....	17
Anmälda arbetssjukdomar med en psykisk diagnos ökar kraftigt	20
Referenser	22
Anteckningar.....	23

Sammanfattning och slutsatser

- Psykiska diagnoser är idag den vanligaste orsaken till långvarig sjukskrivning i kommun- och landstingssektorn bland AFA Försäkrings försäkrade.
- Antalet långa sjukfall med en psykisk diagnos bland sysselsatta i kontaktyrken inom kommun- och landstingssektorn har mer än fördubblats från 2009 till 2014. Även risken, beräknad som antalet långa sjukfall per 1000 sysselsatta, har ökat årligen bland sysselsatta i kontaktyrken i kommuner och landsting sedan 2009.
- Diagnosen *anpassningsstörningar och reaktion på svår stress* ökar för både kvinnor och män i kontaktyrken, och det är den vanligaste diagnosen bland kvinnor. Diagnoser på grund av depression är däremot vanligare bland män.
- Kvinnor, som arbetar i kontaktyrken inom kommun- och landstingssektorn, har en högre risk att drabbas av långvarig sjukfrånvaro på grund av en psykisk diagnos jämfört med övriga kvinnor i kommun- och landstingssektorn och jämfört med kvinnor bland arbetare i privat sektor. Detta gäller samtliga åldersgrupper.
- Män, som arbetar i kontaktyrken inom kommun- och landstingssektorn, har en högre risk att drabbas av långvarig sjukfrånvaro på grund av en psykisk diagnos jämfört med övriga män i kommun- och landstingssektorn och män bland arbetare i privat sektor.
- Anställda inom yrkesgruppen *socialt arbete*, till exempel socialsekreterare, kuratorer och psykologer, hade högst risk att drabbas av en långvarig sjukskrivning med en psykisk diagnos 2014.
- *Förskollärare och fritidspedagogers* risk att drabbas av en långvarig sjukskrivning med en psykisk diagnos ökade mest mellan 2013 och 2014 enligt preliminära skattningar.
- AFA Försäkring har ett ökat inflöde av anmälningar av arbetssjukdomar med en psykisk diagnos bland sysselsatta inom kontaktyrken inom kommuner och landsting. År 2014 var antalet anmälningar sju gånger högre än 2009.

Förebyggande insatser

- Det behövs mer kunskaper om hur psykisk ohälsa kan förebyggas och om hur kvinnor och män diagnosticeras av läkare.
- Mäns och kvinnors olika arbetsuppgifter och psykiska belastning, inom samma yrke, och de effekter det ger på sjukfrånvaron bör studeras mer inom forskningen. Detsamma gäller den totala belastningen av privatliv och arbete.
- Det behövs kunskap om hur personer som varit frånvarande från arbetet på grund av psykisk ohälsa ska kunna rehabiliteras tillbaka till arbetslivet.

Bakgrund

Under de senaste åren har psykisk ohälsa och psykosocial arbetsmiljö varit i fokus. En anledning till det är att psykiska diagnoser är den vanligaste orsaken till långvarig sjukskrivning i Sverige idag. Arbetsmiljöverket har nyligen beslutat om den nya föreskriften *Organisatorisk och social arbetsmiljö* som träder i kraft i mars 2016. Syftet med föreskriften är att hjälpa arbetsgivare att förebygga arbetsrelaterad psykisk ohälsa. (Arbetsmiljöverket, 2015)

Det finns många teorier i media och i olika rapporter om vilka orsaker som ligger bakom den utveckling vi ser nu. Bland andra nämns höjda krav och förväntningar i arbetslivet och svårigheter, särskilt för kvinnor, att kombinera arbete med hemarbete. En annan förklaring är överdiagnostisering och att man sätter diagnoser på "normala känslor".

AFA Försäkring kan bidra med kunskap från vår skadestatistik och redovisa skillnader mellan yrken, kön och ålder. Tidigare studier har identifierat personer som arbetar i så kallade kontaktyrken som särskilt drabbade av utmattningssyndrom. (Socialstyrelsen, 2003). Bland AFA Försäkrings försäkrade är psykiska diagnoser vanligast bland anställda i kommun- och landstingssektorn Majoriteten av de sysselsatta i den här sektorn är kvinnor som arbetar med just kontaktyrken. Därför vill vi i den här rapporten kartlägga sjukskrivningar på grund av psykiska diagnoser i kontaktyrken inom kommuner och landsting. Vår förhoppning är att kunna bidra i arbetet med att förebygga psykisk ohälsa.

Om rapporten

Psykisk ohälsa och psykiska diagnoser

Psykisk ohälsa är ett brett begrepp som innefattar allt från nedsatt psykisk välbefinnande till allvarliga psykiska sjukdomar, som exempelvis bipolär sjukdom. Den här rapporten behandlar sjukskrivning där den sjukskrivna har fått en psykisk diagnos av läkare. Diagnoserna kan handla om allt ifrån allvarliga psykiska sjukdomar till nedsatt psykiskt välbefinnande.

Det finns skillnader mellan olika statistikkällor när det gäller uppgifter om sjukskrivning, arbetsskador och ohälsa. Arbetsmiljöverket redovisar anmälda arbetsskador (arbetssjukdomar och olycksfall) till Försäkringskassan. Det betyder dock inte att skadorna eller sjukdomarna har prövats som arbetsskador. Försäkringskassan prövar om det är en arbetsskada i de fall då skadan kan medföra en bestående nedsättning av förmågan att skaffa sig en inkomst genom arbete och den drabbade är berättigad livränta.

AFA Försäkring godkänner de arbetssjukdomar som Försäkringskassan har godkänt för våra egna försäkrade. Därför skiljer sig antalet anmälda arbetssjukdomar (Arbetsmiljöverket) och antalet godkända arbetssjukdomar (AFA Försäkring) åt. När det gäller arbetsolycksfall gör AFA Försäkring en egen bedömning.

AFA Försäkring registrerar diagnoskoder enligt kodsystelet ICD 10 som administreras av Socialstyrelsen. (Socialstyrelsen, 2011) Som en psykisk diagnos räknas diagnoskapitlet *F00-F43 Psykiska sjukdomar och syndrom samt beteendestörningar*. Tre diagnosgrupper dominerar:

- *Förstämmningssyndrom (depression) F30-F38.8*
- *Anpassningsstörningar och reaktion på svår stress F43.0-F43.6*
- *Ångestsyndrom. F40.0-F42.9*

AFA Försäkrings skadedatabas och kompletterande statistik

Vi har studerat ersatta sjukfall med psykisk diagnos i AFA Försäkrings skadedatabas. Skadedatabasen bygger på sjukfall registrerade i AFA Försäkrings sjukförsäkringar. Avtalsgruppförsäkring AGS gäller arbetare inom avtalsområdet Svenskt Näringsliv/LO och AGS KL gäller alla inom avtalsområdet kommuner och landsting. Tillsammans omfattar de båda försäkringarna cirka 2,7 miljoner sysselsatta inom kommun/landstingssektorn och arbetare i privat sektor. Statligt anställda och privatanställda tjänstemän omfattas inte av försäkringen. Denna rapport behandlar främst så kallade kontaktyrken inom vård, skola och omsorg inom kommuner och landsting. Uppgifterna kommer huvudsakligen från AGS-KL, om inte privata arbetare anges, då kommer uppgifterna från AGS.

Totalt har 220 593 långa sjukfall (inom rapportens definition av kontaktyrken inom AGS-KL-kollektivet) under perioden 2005-2014 studerats, varav 202 313 drabbat kvinnor och 19 280 män. Av dessa var 75 666 sjukfall med en psykisk diagnos. Med ett långt sjukfall menar vi en sjukskrivning som har pågått i minst tre månader eller lett till sjuk- eller aktivitetsersättning, kallad månadsersättning hos AFA Försäkring.

Anmälda arbetssjukdomar med en psykisk diagnos har också studerats. Arbetssjukdomar ger ersättning från Trygghetsförsäkring vid arbetsskada (TFA). Antalet anmälda arbetssjukdomar med en psykisk diagnos redovisas i slutet av rapporten.

I rapporten är risken, det vill säga antalet sjukfall per 1 000 sysselsatta, beräknat för perioden 2007-2013 och för 2014 finns preliminära uppskattningar. Till beräkningarna har sysselsättningsstatistik från Statistiska Centralbyråns yrkesregister använts. Statistiken finns tillgänglig för åren 2007-2013. Yrkesregistret innehåller information om den arbetande befolkningens yrkestillhörighet. Yrkesinformationen gäller det yrke individen ansetts ha haft i november referensåret och den ålder som redovisas gäller uppnådd ålder vid årets slut. Som förvärvsarbetande räknas alla som har arbetat i minst en timme per vecka i november månad. Statistiken omfattar alla över 16 år som under referensåret ansetts ha varit förvärvsarbetande i november månad och folkbokförda i Sverige den 31/12.

AFA Försäkrings skadedatabas är en dynamisk databas. Det betyder att skador kan rapporteras in i efterhand vilket innebär en viss eftersläpning i inflödet av våra ärenden. För att kunna göra jämförelser av risk över tid är årsstatistiken över antalet långa sjukfall i vissa fall avläst den 31/12 året efter insjuknandeåret.

Försäkringarna som är grunden för vår statistik

Arbetskadeförsäkringen

Trygghetsförsäkring vid arbetsskada, TFA, omfattar samtliga anställda inom avtalsområdena Svenskt Näringsliv/LO/PTK och kooperationen. TFA-KL omfattar samtliga anställda i kommuner, landsting/regioner, Svenska kyrkan och Pactaföretag. AFA Försäkring har också uppdraget att administrera och reglera arbetsskador i enlighet med det statliga personskadeavtalet (PSA), och har därför information om i stort sett alla anmälda arbetsskador i Sverige.

Sjukförsäkringen

Avtalsgruppsjukförsäkringen (AGS och AGS-KL) omfattar arbetare inom avtalsområdet Svenskt Näringsliv/LO, kooperationen, anställda i kommuner, landsting/regioner, Svenska kyrkan och Pactaföretag. Försäkringen omfattar däremot inte statligt anställda eller tjänstemän inom det privata avtalsområdet.

Yrkesindelning i rapporten

Det finns ingen vedertagen definition av vad som är ett kontaktyrke. I den här rapporten har vi definierat kontaktyrken som yrken inom vård, skola och omsorg, och även inkluderat chefer och skolledare. Vi har valt att begränsa oss till kommuner och landsting. Det innebär att vi har studerat majoriteten av de anställda inom kommuner och landsting.

De kvinnor inom kommuner och landsting som inte ingår i vår definition av kontaktyrken arbetar främst inom städ, restaurang och storkök, administration och som tjänstemän inom kommunal förvaltning. De män som inte arbetar inom kontaktyrken arbetar exempelvis som fastighetsskötare, med trädgårdsarbete och inom tjänstemannayrken i den kommunala förvaltningen. Genomsnittsåldern är något högre bland de som är sjukskrivna och de som inte är sysselsatta i ett kontaktyrke, jämfört med de som tillhör gruppen kontaktyrken.

I rapporten är antalet sjukfall per 1 000 sysselsatta beräknade. Till beräkningarna har nämnda sysselsättningsstatistik (se sidan 6) från Statistiska Centralbyråns yrkesregister använts.

Risken att drabbas av en psykisk diagnos ökar i en snabbare takt

Vi definierar en långvarig sjukskrivning som en sjukskrivning som har pågått i minst tre månader eller beviljats sjuk- eller aktivitetsersättning från Försäkringskassan. Hos AFA Försäkring kallas sjuk- eller aktivitetsersättning för månadsersättning.

I den kommunala sektorn är psykiska diagnoser vanligast. Antalet nya långa sjukfall med en psykisk diagnos mer än fördubblades för anställda inom kontaktyrken i kommunal sektor mellan åren 2009 och 2014.

I **tabell 1** visas nya långa sjukfall med en psykisk diagnos fördelat på kön samt antal månadsersättningar. Sedan 2009 har antalet ökat årligen för båda könen. Det totala antalet långa sjukfall var 10 810 år 2014 varav 9 954 drabbade kvinnor och 856 män. Utvecklingen för det totala antalet sjukfall (alla diagnoser, inte bara psykiska) följer samma mönster. Den 1 juli 2008 infördes striktare regler för att få sjuk- och aktivitetsersättning, vilket medförde att antalet månadsersättningar hos AFA försäkring och därmed också långa sjukfall minskade 2009.

Risken att drabbas av ett långvarigt sjukfall beräknas som antalet sjukfall per 1 000 sysselsatta i berörd grupp. Både den totala risken (alla diagnoser, inte bara psykiska) och risken att drabbas av en långvarig sjukskrivning med en psykisk diagnos har ökat årligen sedan 2009.

År 2014 var risken att drabbas av en långvarig sjukskrivning med en psykisk diagnos 14,2 fall för kvinnor per 1 000 sysselsatta i kontaktyrken i kommuner och landsting och 6,0 för män (**diagram 1**). Jämfört med 2009 har risken ökat med 140 procent för kvinnor och 90 procent för män. Den totala risken (alla diagnoser, inte bara psykiska) för samma grupp var 33,7 fall för kvinnor och 13,7 för män. Det betyder att andelen psykiska diagnoser utgjorde drygt 40 procent av alla långa sjukfall för både kvinnor och män under 2014.

I de övriga yrkena i kommunsektorn var riskerna också högre än i den privata sektorn. För kvinnor var risken 13,5 fall per 1 000 sysselsatta och för män 4,8 fall (**diagram 2**). Många av de drabbade kvinnorna arbetar inom städ- och restaurang samt som administratörer i förvaltningar.

I den privata sektorn var riskerna 2014 cirka hälften så stora. Risken för kvinnor var 6,3 per 1 000 sysselsatta, för män var risken 3,3 (**diagram 3**).

Gemensamt för samtliga sektorer är dock att de psykiska diagnoserna har ökat och att ökningstakten ökade 2013, särskilt för kvinnor. De har generellt högre risk att drabbas än män. Hittills har forskningen visat att kvinnor och män som arbetar i liknande arbetsmiljö i lika grad har depressionssymptom och utmattningssyndrom. (SBU, Statens beredning för medicinsk utvärdering, 2014) Män och kvinnor arbetar till stor del i olika yrken och ofta skiljer sig arbetsuppgifterna åt för kvinnor och män i samma yrke.

Tabell 1.

Antal långa sjukfall med en psykisk diagnos fördelat på ålder och kön och antal månadsersättningar

Kontaktyrken i kommuner och landsting 2005-2014

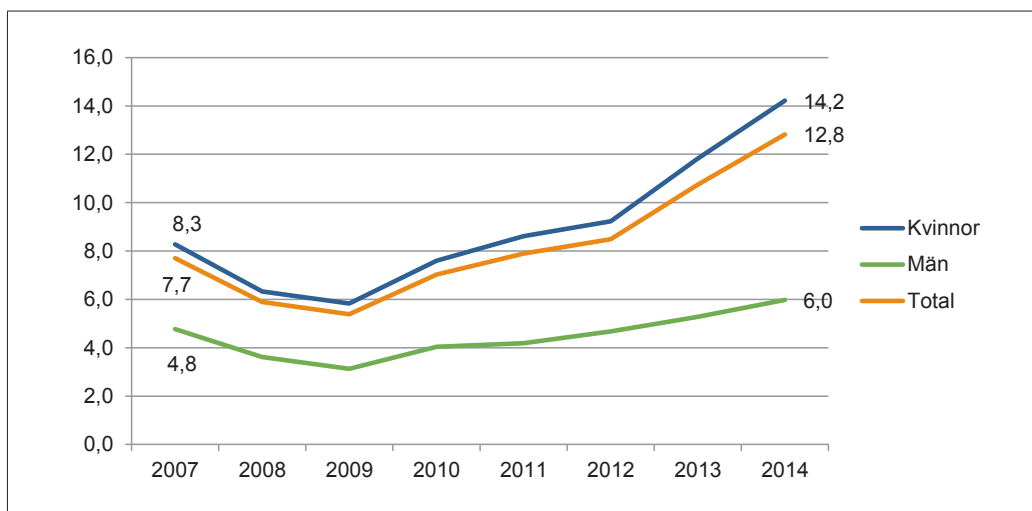
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Kvinnor	8 362	8 166	6 346	4 657	4 207	5 638	6 282	6 695	8 402	9 954
Män	931	894	726	519	439	580	600	664	748	856
Totalsumma	9 293	9 060	7 072	5 176	4 646	6 218	6 882	7 359	9 150	10 810
Varav månads- Ersättning ¹	1772	1377	735	257	203	479	440	401	422	172
Kvinnor	1558	1220	647	221	175	426	404	358	374	160
Män	214	157	88	36	28	53	36	43	48	12

¹ Antalet månadsersättningar för sjukfall som påbörjades 2014 är ej fullständiga eftersom den sjuke vanligtvis får ersättning från sjukpenning under ett år innan sjuk- eller aktivitetsersättning kan beviljas.

Diagram 1.

Risk, antal fall per 1 000 sysselsatta, att drabbas av en långvarig sjukskrivning på grund av en psykisk diagnos fördelat på kön.

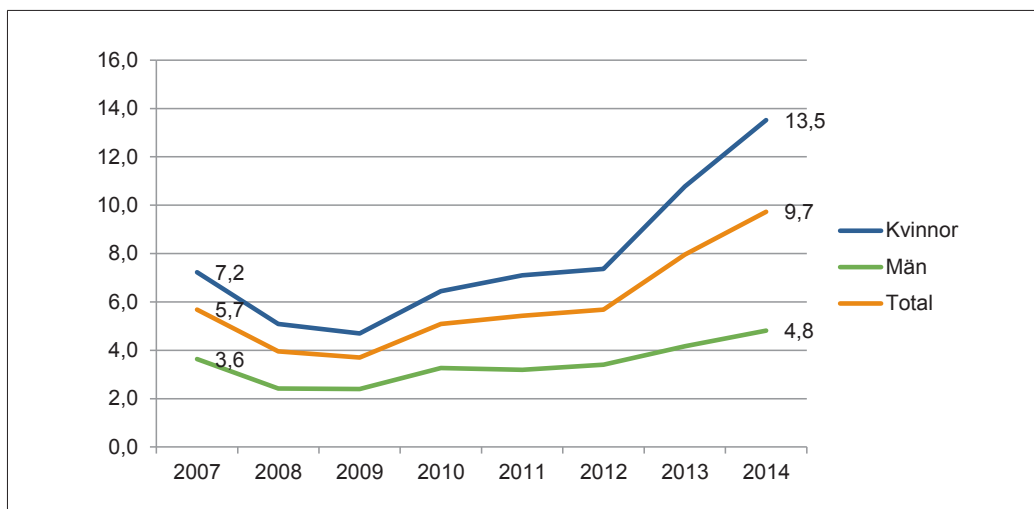
Kontaktyrken, kommuner och landsting 2007-2014

Diagram 2.

Risk, antal fall per 1 000 sysselsatta, att drabbas av en långvarig sjukskrivning på grund av en psykisk diagnos fördelat på kön.

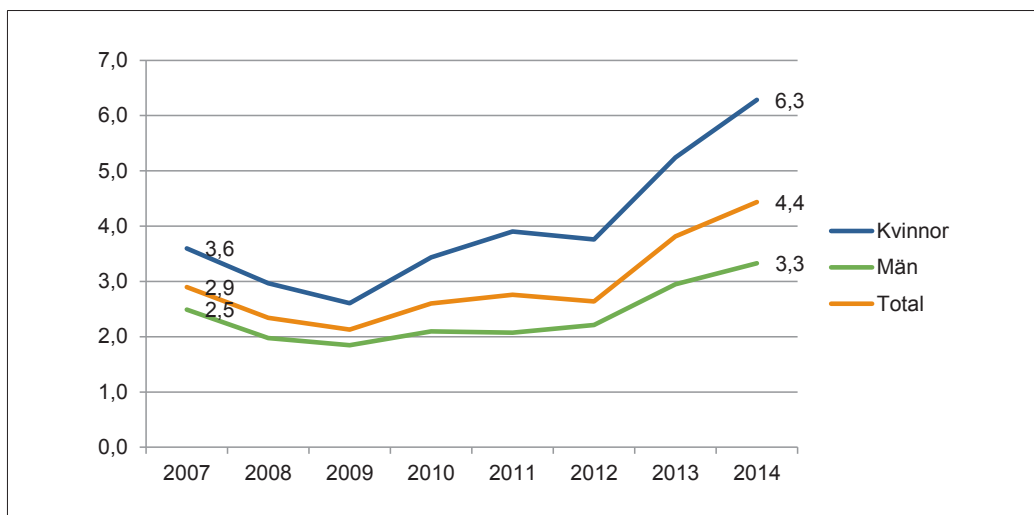
Övriga yrken, kommuner och landsting 2007-2014

Diagram 3.

Risk, antal fall per 1 000 sysselsatta, att drabbas av en långvarig sjukskrivning på grund av en psykisk diagnos fördelat på kön.

Arbetare, privat sektor (avtalsområde Svenskt Näringsliv/LO) 2007-2014

Kvinnor i åldrarna 36-45 har högst risk, men bland yngre ökar den mest

I **tabell 2** visas antalet långa sjukfall fördelat på ålder och kön. Antalet sjukfall bland kvinnor har ökat årligen i samtliga åldersgrupper. Det låga antalet sjukfall bland män i de yngre åldersgrupperna beror på att det inte är så många män i de åldersgrupperna som är anställda i kommunal sektor.

I **diagram 4** och **diagram 5** visas risken att drabbas fördelat på åldersgrupper för kvinnor och män.

Bland män i kontaktyrken är riskerna högst i de två äldsta åldersgrupperna, 46-55 och 56-64. Bland kvinnor finns de högsta riskerna i åldrarna 36-45 och 46-55. Riskerna för 16-25 åringarna är lägst både för kvinnor och för män, men de har haft den högsta ökningstakten under de senaste åren jämfört med övriga åldersgrupper.

Kvinnor i kontaktyrken i kommunal sektor har en högre risk att drabbas av långvarig sjukskrivning på grund av en psykisk diagnos. Detta gäller jämfört med män och kvinnor i övriga yrken, i samtliga åldersgrupper, både inom kommunsektorn och i privat sektor.

Tabell 2.

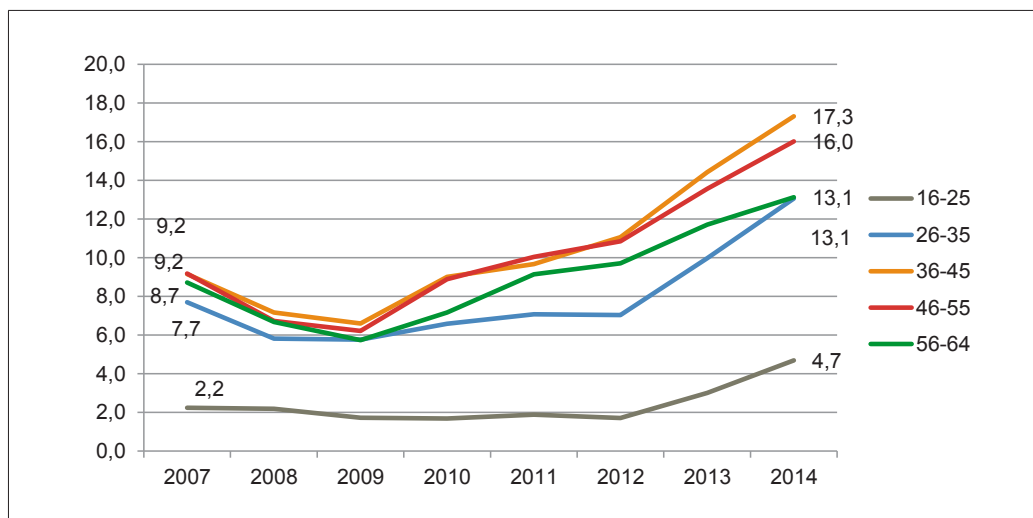
Antal långa sjukfall med en psykisk diagnos fördelat på ålder och kön

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Kvinnor	8 362	8 166	6 346	4 657	4 207	5 638	6 282	6 695	8 402	9 954
16-25	195	179	142	121	87	94	102	108	180	268
26-35	1 391	1 385	1 132	827	781	885	944	947	1 308	1 680
36-45	2 436	2 326	1 780	1 362	1 214	1 706	1 778	2 003	2 500	2 942
46-55	2 573	2 514	1 904	1 324	1 239	1 806	1 998	2 100	2 577	3 013
56-64	1 767	1 762	1 388	1 023	886	1 147	1 460	1 538	1 837	2 051
Män	931	894	726	519	439	580	600	664	748	856
16-25	16	17	7	9	11	8	9	9	8	14
26-35	111	115	89	68	64	74	74	79	93	127
36-45	242	195	200	134	101	137	137	173	184	219
46-55	304	303	202	159	141	194	188	191	237	249
56-64	258	264	228	149	122	167	192	212	225	247
Totalsumma	9 293	9 060	7 072	5 176	4 646	6 218	6 882	7 359	9 150	10 810

Diagram 4.

Risk, antal fall per 1 000 sysselsatta, att drabbas av en långvarig sjukskrivning på grund av en psykisk diagnos fördelat på åldersgrupp.

Kvinnor, i kontaktyrken i kommuner och landsting 2007-2014

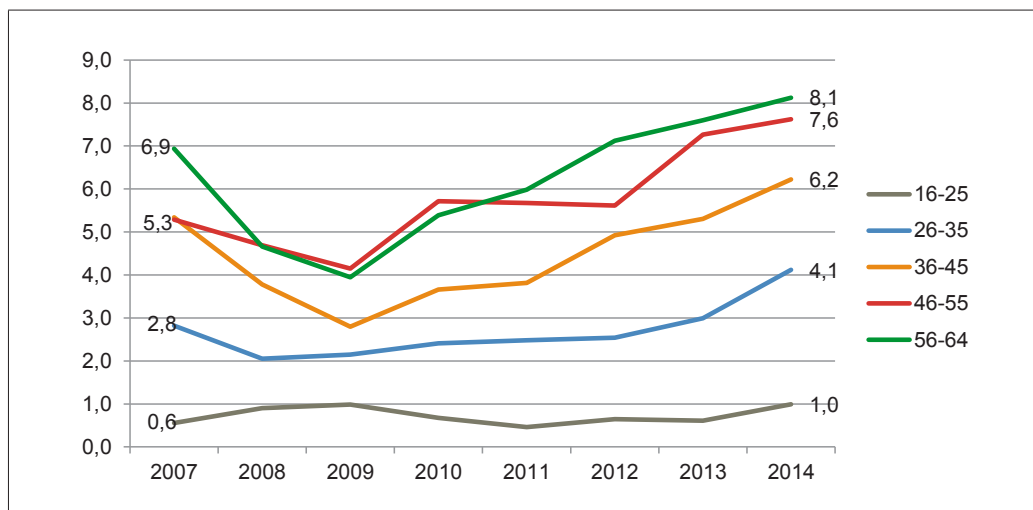

Uppgifter för 2014 är preliminära. Data för 2007-2013 är avläst den 31 december året efter.

Diagram 5.

Risk, antal fall per 1 000 sysselsatta, att drabbas av en långvarig sjukskrivning på grund av en psykisk diagnos fördelat på åldersgrupp.

Män, kontaktyrken i kommuner och landsting 2007-2014

Uppgifter för 2014 är preliminära. Data för 2007-2013 är avläst den 31 december året efter.

Reaktion på svår stress är en allt vanligare diagnos

Psykiska diagnoser är den vanligaste sjukskrivningsorsaken i kontaktyrken bland både kvinnor och män. Andelen sjukskrivna med en psykisk diagnos har ökat sedan 2009 för både kvinnor och män. Andelen med den näst vanligaste diagnosen, sjukdomar muskuloskeletala systemet, har minskat något bland kvinnor och varit mer stabil för män under samma period. De två diagrammen nedan visar diagnosandelarnas utveckling för kvinnor och män i kontaktyrken 2005-2014.

Diagram 6.

Diagnosandelarnas utveckling, psykiska diagnoser och diagnoser i muskler och skelett.

Kvinnor, kontaktyrken i kommuner och landsting 2005-2014

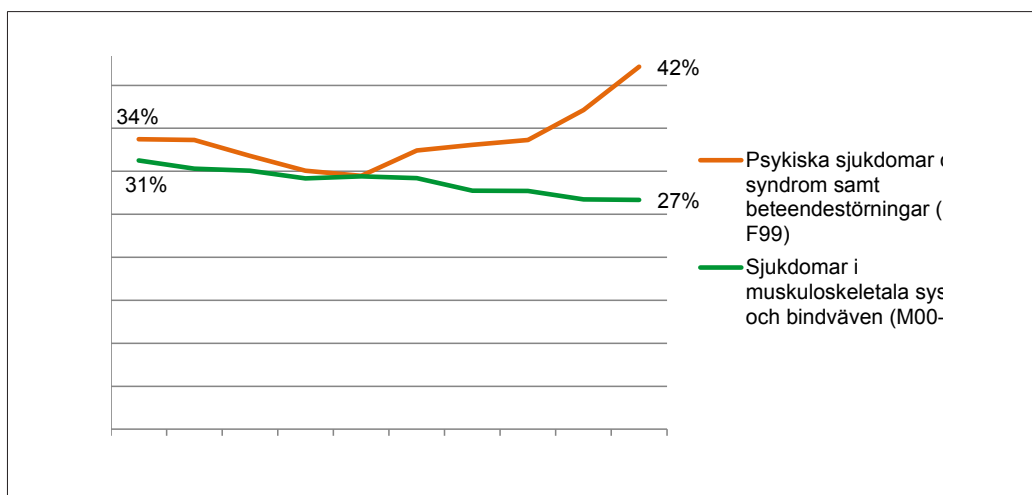
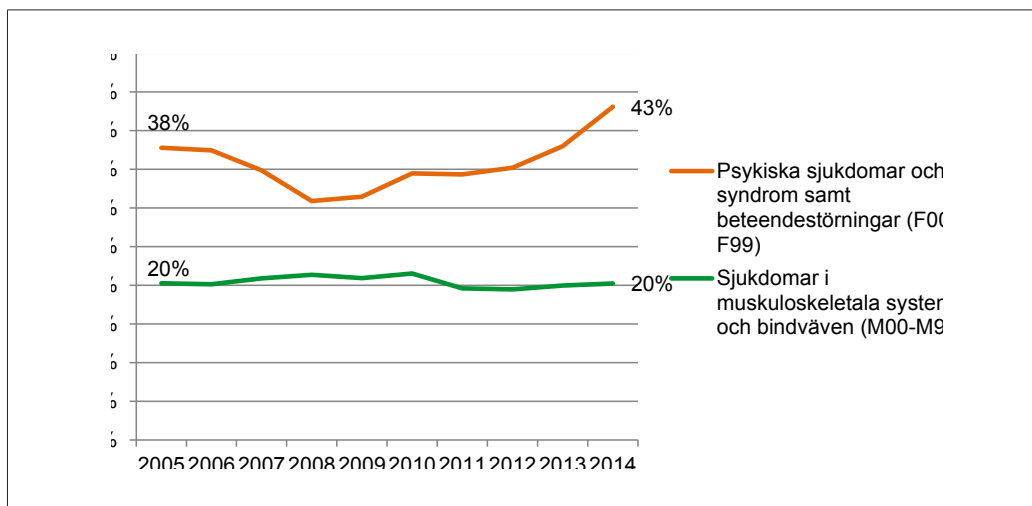

Diagram 7.

Diagnosandelarnas utveckling, psykiska diagnoser och diagnoser i muskler och skelett.

Män, kontaktyrken i kommuner och landsting 2005-2014

Den vanligaste psykiska diagnosen bland kvinnor i kontaktyrken under 2013 och 2014 var *anpassningsstörningar och reaktion på svår stress* som utgör 47 procent av de psykiska diagnoserna. Detta illustreras i **diagram 8**. Den näst vanligaste diagnosen, *förstämmningssyndrom (depression)*, utgör 38 procent av alla psykiska diagnoser. *Ångestsyndrom* står för en tiondel.

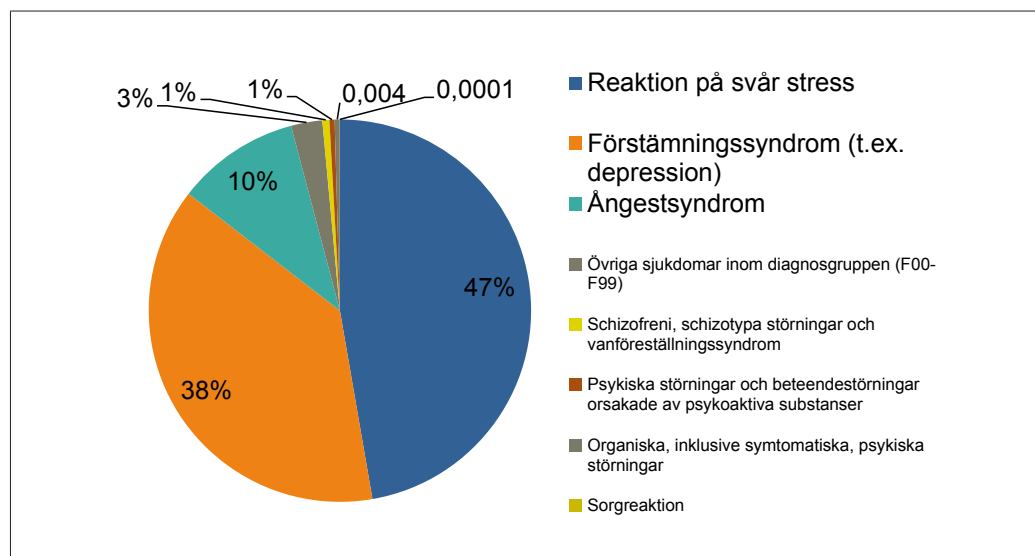
Förstämmningssyndrom (depression) drabbar 43 procent av alla män som har en psykisk diagnos. Det innebär att det är den vanligaste diagnosen bland män. Även *anpassningsstörning och reaktion på svår stress* är vanligt och står för 38 procent av männens diagnoser. 12 procent av de psykiska diagnoserna bland män är *ångestsyndrom* (diagram 9).

År 2005 introducerades diagnosen F43.8a, *utmattningssyndrom*. Den ingår i F43.8, *andra specificerade reaktioner på svår stress*. *Utmattningssyndrom* är den vanligaste diagnosen inom gruppen *anpassningsstörningar och reaktion på svår stress* (F43.0-F43.9) idag. Ofta förekommer dock diagnoskoder med en grövre detaljnivå som exempelvis enbart "F43". Den vanligaste diagnosen inom gruppen *förstämmningssyndrom* är *depressiv episod*, F32. Inom *ångestsyndrom* är den vanligaste diagnosen *andra ångestsyndrom*, F41.

Depression och utmattningssyndrom går delvis in i varandra, men ska betraktas som olika tillstånd. Enligt Socialstyrelsens riktlinjer ska diagnosen *utmattningssyndrom* endast användas om depression inte föreligger. (Socialstyrelsen, 2003)

Diagram 8.
Diagnosandelar psykiska diagnoser 2013 och 2014.

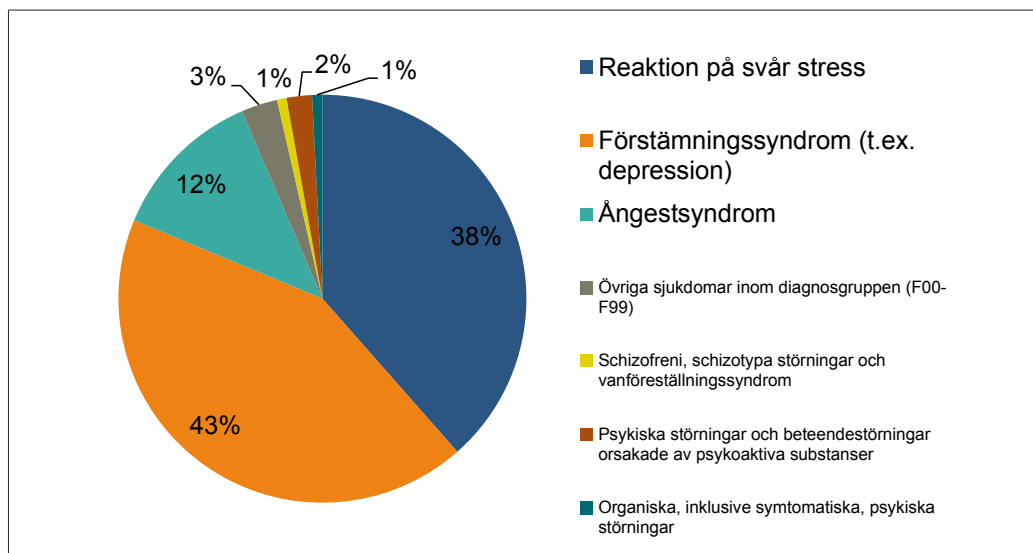
Kvinnor, kontaktyrken i kommuner och landsting

Diagram 9.
Diagnosandelar 2013 och 2014 psykiska diagnoser.

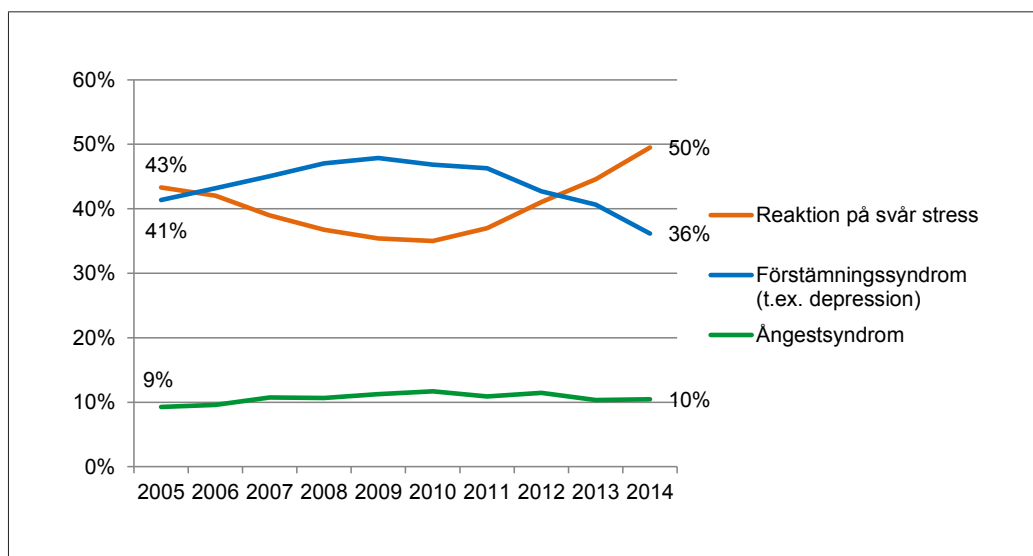
Män, kontaktyrken i kommuner och landsting

Under de senaste åren har stressdiagnoserna ökat i förhållande till andra psykiska diagnoser. Från 2006 minskade andelen stressdiagnoser för kvinnor samtidigt som depressionerna ökade. Utvecklingen vände 2010 och sedan 2013 är stressdiagnoserna vanligast bland kvinnor (**diagram 10**). För män har en liknande utveckling skett, men stressdiagnoserna utgör en mindre andel än depressionerna under hela perioden 2005-2014 (**diagram 11**).

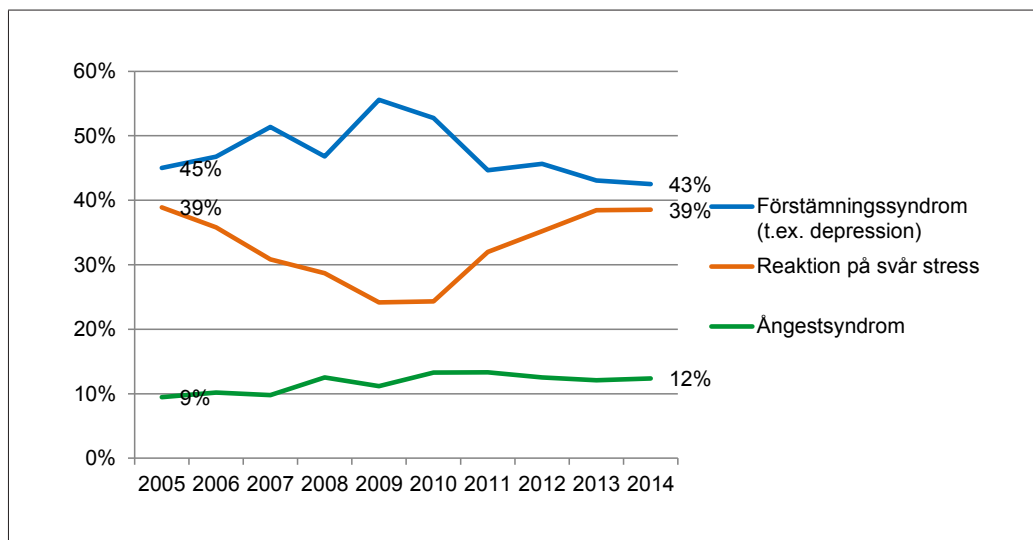
Diagram 10.
Diagnosandelarnas utveckling, psykiska diagnoser.

Kvinnor, kontaktyrken i kommuner och landsting 2005-2014

Diagram 11.
Diagnosandelarnas utveckling, psykiska diagnoser.

Män, kontaktyrken i kommuner och landsting 2005-2014

Stressdiagnoserna ökar även i övriga kommun- och landstingssektorn samt den privata. I den privata sektorn är dock depression mer vanligt bland både kvinnor och män.

Anställda inom socialtjänsten har högst risk att drabbas av långvarig psykisk ohälsa

I **tabell 3** och **tabell 4** visas risken, det vill säga antalet långa sjukfall per 1 000 sysselsatta per yrkesgrupp och kön 2007-2014², att drabbas av långvarig psykisk ohälsa. I stort sett samtliga yrkesgrupper uppvisar en ökad risk under de senaste åren. De som uppvisar högst risker både bland kvinnor och män är gruppen anställda inom *socialt arbete*, till exempel socialsekreterare, psykologer och kuratorer. Den näst högsta risken återfinns bland *förskollärare* och *fritidspedagoger* som enligt de preliminära siffrorna för 2014 också har ökat sin risk mest. Det gäller också både kvinnor och män.

Arbetsituationen bland socialtjänstens anställda har uppmärksammats av forskare under de senaste åren. Bland annat har en studie visat att arbetsbelastningen har ökat bland de socialsekreterare som utreder barn och unga. (Dagens Nyheter, 2014)

I den största yrkesgruppen bland kvinnor i sektorn, *undersköterskor, vårdbiträden, personliga assistenter m.fl.* ligger riskerna strax under genomsnittet för kvinnor och strax över genomsnittet för män.

²Värden för 2014 är en preliminär uppskattning. Statistiken är avläst 31 augusti 2015.

Tabell 3.

Risk, antal långa sjukfall med en psykisk diagnos per 1 000 sysselsatta, fördelat på yrkesgrupp.

Kvinnor, i kontaktyrken i kommuner och landsting 2007-2014

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Socialt arbete	11,8	10,4	10,9	13,8	14,7	15,4	20,1	19,9
Förskollärare och fritidspedagoger	9,5	6,8	6,5	8,9	10,2	10,3	13,7	17,1
Administratörer inom vård och skola	10,5	9,4	7,1	10,3	12,4	12,8	12,8	16,8
Sjuksköterskor och barnmorskor	9,2	7,8	7,6	8,4	9,3	10,3	12,1	14,8
Kvinnor totalt	8,9	6,7	6,2	8,3	9,2	9,8	12,3	14,2
Undersköterskor, vårdbiträden, personliga assistenter m.fl.	8,6	6,2	5,8	8,0	9,0	9,4	12,2	14,1
Övriga vårdyrken	10,9	7,6	5,9	9,3	10,0	9,2	11,7	13,5
Barnskötare, fritidsledare m.fl.	7,3	5,4	5,3	7,4	8,7	9,1	11,2	13,2
Lärare, skolledare inklusive övriga lärare och instruktörer	8,6	6,7	6,3	7,9	8,9	10,4	12,4	12,9
Tandvårdsarbete	7,1	5,6	4,3	6,5	6,1	6,4	9,3	12,4
Läkare	7,2	6,4	4,9	8,0	6,6	8,0	9,4	9,4
Övriga tjänstemän inom skola	8,7	2,9	2,2	4,0	3,1	4,4	5,0	3,7

Tabell 4.

Risk, antal långa sjukfall med en psykisk diagnos per 1 000 sysselsatta, fördelat på yrkesgrupp

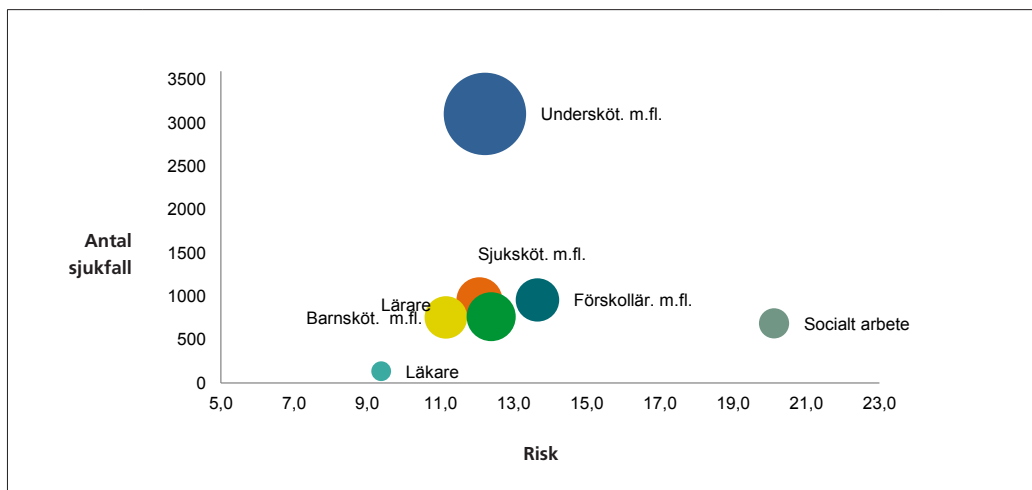
Män, kontaktyrken i kommuner och landsting 2007-2014

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Övriga vårdyrken	3,5	3,7	3,1	4,2	6,6	4,0	7,1	10,1
Socialt arbete	6,4	6,0	5,0	8,5	7,8	7,6	9,6	9,7
Förskollärare och fritidspedagoger	4,8	3,3	5,4	4,6	4,7	5,6	5,6	9,1
Undersköterskor, vårdbiträden, personliga assistenter m.fl.	6,3	3,7	3,6	4,8	5,2	5,5	5,8	6,4
Män i kontaktyrken	5,2	3,9	3,4	4,4	4,6	5,0	5,5	6,0
Lärare, skolledare inklusive övriga lärare och instruktörer	5,2	4,2	2,9	4,2	4,5	5,6	5,5	5,5
Barnskötare, fritidsledare m.fl.	3,3	2,9	3,0	2,7	2,8	2,8	3,5	5,3
Sjuksköterskor och barnmorskor	3,5	4,3	3,1	4,2	4,1	5,7	6,1	4,8
Läkare	3,8	2,5	2,9	2,9	2,7	2,7	3,6	2,9
Övriga tjänstemän inom skola	9,3	3,6	4,3	2,7	2,9	5,2	6,2	1,7

Diagram 12.

Antal långa sjukfall med en psykisk diagnos och risk i förhållande till storleken på yrkesgruppen.

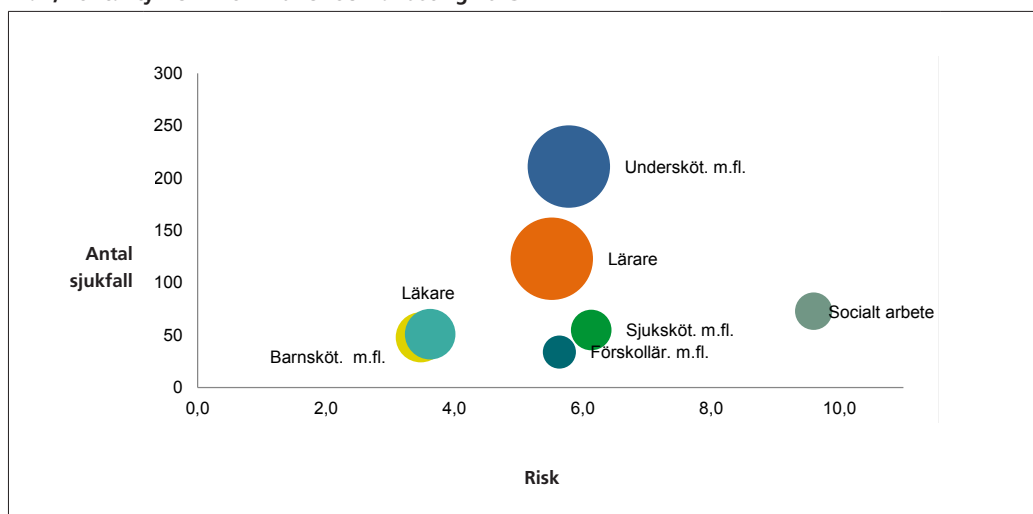
Kvinnor, kontaktyrken i kommuner och landsting 2013

Diagram 13.

Antal långa sjukfall med en psykisk diagnos och risk i förhållande till storleken på yrkesgruppen.

Män, kontaktyrken i kommuner och landsting 2013

I ovanstående diagram illustreras risken att drabbas av en långvarig sjukskrivning på grund av psykisk ohälsa i förhållande till antal sysselsatta i respektive yrkesgrupp 2013³. På y-axeln visas antal sjukfall och på x-axeln visas risken. Ju längre till höger på x-axeln bubblan är, ju högre risk har yrkesgruppen, och ju längre upp på y-axeln bubblan är, desto fler långa sjukfall. Storleken på cirkeln illustrerar antalet sysselsatta i yrkesgruppen. Observera att diagrammen har olika skalor för män och för kvinnor och att storleken på cirkelarna inte går att jämföra mellan kvinnor och män.

Gruppen *socialt arbete* har högst risk, men färre antal sjukfall än andra yrkesgrupper. *Undersköterskor, vårdbiträden, personliga assistenter m.fl.* har en medelhög risk, men eftersom det är en stor yrkesgrupp är det totala antalet långa sjukfall större i antal.

³I diagrammet redovisas 2013 eftersom siffrorna från 2014 är preliminära.

Anmälda arbetssjukdomar med en psykisk diagnos ökar kraftigt

De redovisade sjukfallen från AGS och AGS-KL är ersatta av Försäkringskassan och AFA Försäkring. För dessa har ingen arbetsskadeprövning gjorts.

Vid arbetsrelaterade sjukdomar, så kallade arbetssjukdomar, kan man få ersättning från Trygghetsförsäkring vid arbetsskada, TFA. Arbetssjukdomar ska inte förväxlas med "vanliga sjukskrivningar". En arbetssjukdom är en sjukdom som beror på att man utsatts för skadlig inverkan i arbetet. Med skadlig inverkan menas att det finns något i arbetsmiljön som påverkar den psykiska eller den fysiska hälsan ogynnsamt.

För att en arbetssjukdom ska kunna prövas av AFA Försäkring krävs att besvären har kvarstått i 180 dagar och att den är godkänd av Försäkringskassan eller finns med på ILO-förteckningen över arbetssjukdomar. Det ska också finnas övervägande skäl som visar att sjukdomen beror på arbetet.

Arbetsskadeförsäkringen regleras av socialförsäkringsbalken. I arbetsskadebegreppet för psykiska diagnoser eller psykosomatiska arbetsskador (till exempel magsår eller hjärtbesvär) finns enligt lagtexten vissa undantag:

Vissa psykiska eller psykosomatiska skador

5 § Som arbetsskada anses inte en skada av psykisk eller psykosomatisk natur som är en följd av en företagsnedläggelse, bristande uppskattning av den försäkrades arbetsinsatser, vantrivsel med arbetsuppgifter eller arbetskamrater eller därmed jämförliga förhållanden.

(Regeringskanslites rättsdatabaser).

Det finns mer information om begreppet arbetssjukdom på www.afaforsakring.se

Att urskilja trender i anmälda och godkända arbetssjukdomar tar lång tid. Ofta tar det flera år att få en arbetssjukdom godkänd. Därför förväntas antal godkända arbetssjukdomar per insjuknandeår att öka med tiden. Med insjuknandeår menas det år som sjukdomen först visade sig. Det ska inte förväxlas med anmälningsår, som är det år sjukdomen anmäls till AFA Försäkring.

I **diagram 14** visas antalet anmälda arbetssjukdomar med en psykisk diagnos per insjuknandeår fördelat på godkända och ej godkända. År 2014 utgjorde anmälningarna från sysselsatta i kontaktyrken i kommun- och landstingssektorn 37 procent av alla anmälningar, men andelen i samma grupp av totalt antal sysselsatta var cirka 20 procent. I diagrammet syns tydligt att antalet anmälningar har ökat kraftigt sedan 2009, från 55 anmälda arbetssjukdomar till 407 anmälningar 2014. År 2005, när antalet långa sjukfall med en psykisk diagnos var i ungefär samma nivå som 2013, var antalet anmälda arbetssjukdomar 146. År 2013 var antalet anmälda arbetssjukdomar 378. Däremot har vi inte observerat att en högre andel arbetssjukdomar med en psykisk diagnos blir godkända som arbetsskador av arbetsskadeförsäkringen. Någon djupare tolkning än så går inte att göra i dagsläget.

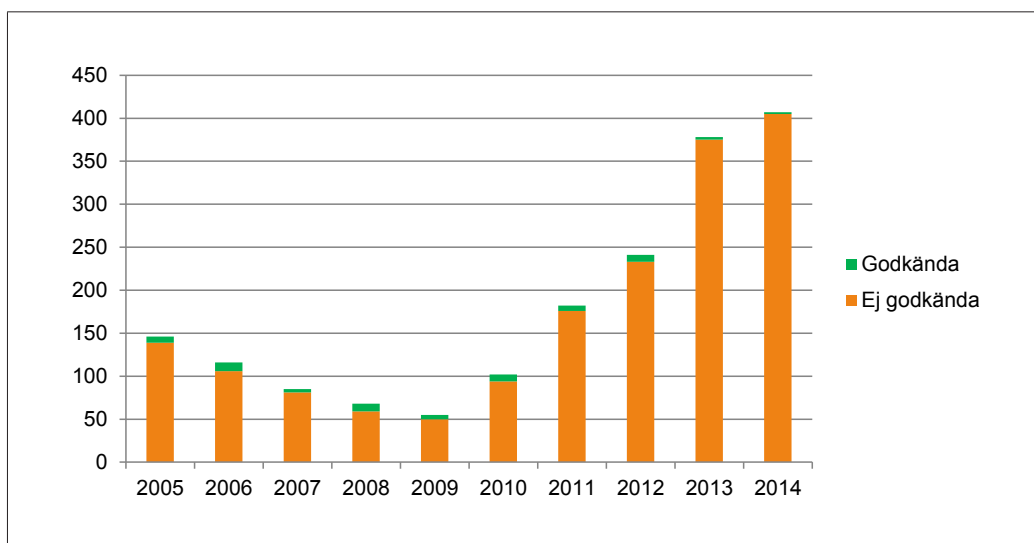

Utvecklingen med ökande anmälningar kan dock tolkas som att det är vanligare att individer själva kopplar psykisk ohälsa till sitt arbete idag jämfört med 10 år sedan. Arbetsmiljöverket ser samma mönster och redovisar en stigande trend av anmälda arbetssjukdomar med en psykisk diagnos.

Diagram 14.

Antalet anmälda arbetssjukdomar med en psykisk diagnos per insjuknande år, fördelade på godkända och ej godkända.

Båda könen, kontaktyrken i kommuner och landsting 2005-2014

Referenser

Arbetsmarknadsstyrelsen. (1996).

AMSYK och Standard för svensk yrkesklassificering (SSYK).

Gnesta: AMS.

Försäkringskassan. (2014:4).

Sjukfrånvaro i psykiska diagnoser

Stockholm: Försäkringskassan

Regeringskanslites rättsdatabaser. (u.d.)

Socialförsäkringsbalk (2010:110)

<http://rkrattsbaser.gov.se>

SBU Statens beredning för medicinsk utvärdering. (2014)

Arbetsmiljöns betydelse för symptom på depression och utmattningssyndrom.

Stockholm

Socialstyrelsen. (2003)

Utmattningssyndrom

Stockholm: Socialstyrelsen

Socialstyrelsen, World Health Organization, WHO. (2011)

Internationell statistisk klassifikation av sjukdomar och relaterade hälsoproblem

Västerås: Socialstyrelsen, World Health Organization, WHO

Dagens Nyheter. (den 11 10 2014)

<http://www.dn.se/debatt/socialsekreterares-villkor-har-forsamrats-allvarligt>

Socialstyrelsen. (2003)

Utmattningssyndrom

Stockholm: Socialstyrelsen

Trygghet på jobbet för fyra miljoner människor

POSTADRESS **AFA Försäkring 106 27 Stockholm** BESÖKSADRESS **Klara Södra Kyrkogata 18**
KUNDCENTER **0771-88 00 99** VX **08-696 40 00** FAX **08-696 45 45** INTERNET **www.afaforsakring.se**